

Gaziantep University Journal of Educational Sciences

Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi

e-ISSN: 2667-5145

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları ile Katılma Dayalı İletişim Becerileri Uygulamaları: Bir Eylem Araştırması

Communication Skills Practices with Social Studies Candidate Teachers: An Action Research

Ebru KÜLEKÇİ AKYAVUZ^a, ^bTürkan ÇELİK

Article Info/Makale Bilgi

Received/Alındı: 12/07/2021

Accepted/Kabul edildi: 26/08/2021

Anahtar kelimeler:

İletişim becerileri, sosyal bilgiler, öğretmen adayı, eylem araştırması, eğitim, öğretim.

Keywords:

Communication skills, social studies, teacher candidate, action research, education, training.

ÖZ

Bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “İnsan İlişkileri ve İletişim” dersi kapsamında gerçekleştirdikleri uygulamalar aracılığıyla iletişim becerilerini geliştirmektir. Çalışma eylem araştırması deseninde tasarlanmıştır. Çalışmanın katılımcıları ölçüt örneklem bağlamında seçilen 28 sosyal bilgiler öğretmen adayından oluşmaktadır. 7 hafta süren uygulamaların verileri yarı yapılandırılmış görüşme formları ile toplanmıştır. Veriler, MAXQDA 2020 programında içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma bağlamında öğretmen adaylarının; kişiler arası ilişkiler, kendini ifade etme, beden dili, dinleme, toplumda iletişim kurmada isteklilik, duygudaşlık (empati) kurma, konuşma, görüşlerini rahatlıkla ifade edebilme, beden dilini geliştirme ve etkin (aktif) dinleme becerisi geliştirdikleri dikkatleri çekmiştir. Çalışma bulgularından hareketle öğretmen adaylarına bu dersin uygulamalı olarak verilmesi önerilmektedir.

ABSTRACT

The aim of this study is to improve the communication skills of social studies teacher candidates with the communication skills practices they will perform within the scope of the "Human Relations and Communication" course. The study was designed in an action research pattern. The participants of the study consist of 28 social studies teacher candidates selected in the context of the criterion sample. The data of the applications that lasted 7 weeks were collected through semi-structured interview forms. The data were analyzed using the content analysis technique in the MAXQDA 2020 program. 4 main themes and sub-themes connected to them were created from the analyzes. In the context of the study, the development of interpersonal relations, self-expression, body language, listening, willingness to communicate in society, empathy, speaking, expressing opinions easily, developing body language and active listening skills in candidate teachers was brought to the attention. Based on the findings of the study, it is recommended that this course should be given to teacher candidates in practice.

^a Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, ebrukulekci@kilis.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2436-8761>

^b Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, turkancelik@kilis.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8380-9419>

Giriş

Sosyal bir varlık olan insan, yeryüzünde görüldüğü ilk günden beri çevresi ve doğayla bir iletişim süreci içine girmiştir. Sosyal ilişkilerin temelini bireylerin birbirleri ile kurduğu iletişim oluşturmaktadır. Bireyler günlük yaşantılarında farklı nedenler ve amaçlar doğrultusunda çevresiyle iletişim kurma gereksinimi duyar. Buradaki temel gereksinim bireylerin anlama ve anlaşılma isteğidir (Kurudayıoğlu ve Dölek, 2018, s. 273). Dağınık halde yaşayan ilk insanlar iletişim faaliyetlerini ses, çığlık, gürültü, ateş, duman, güvercin, mektup gibi araçları kullanarak gerçekleştirmiş olup zamanla bu araçlarda değişimler meydana gelmiştir. İnsanların doğada toplu halde yaşamaya başlamalarıyla toplumsal varlığını daha da güçlendirmek, öğrendiklerini paylaşmak, çevresini anlamlandırmak, duygularını paylaşmak gibi gereksinimlerinden ötürü daha dizgeli ve düzenli bir iletişim sürecine ihtiyaç duyulmuştur. Bu süreç toplumsal alanda ileti, alıcı, kaynak, kanal ve dönüt gibi unsurların iletişim sürecinde etkin kullanılmasını gerektirmiştir. İletişim sürecini başlatan kaynağın mesajlarını alıcıya daha net ve anlamlı ulaştırabilmesi için doğru ve etkili bir iletişim kanalı kullanmaları gerekmektedir.

İletişim sürecinde mesajın kaynaktan hangi kanalla alıcıya ulaştığı önem taşımaktadır. Kelime kaynağı Fransızca “communication” terimine dayanan iletişim kavramı; ortaklık, toplumsallaşma, birliktelik ve ortak katılım gibi kelimelere karşılık gelen Latince kökenli “communis” kelimesinden türetilmiştir (İnceoğlu, 2004). İletişim eylemine yönelik farklı tanım ve açıklamalar mevcuttur. İki birim arasında bulunan mesaj alışverişi süreci (Demirel, Seferoğlu ve Yağcı, 2004), anlam alışverişi süreci (Cüceloğlu, 1997), bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci (Dökmen, 2004), paylaşımında bulunma süreci (Çetinkaya, 2011), insanlar arasında manaları ortak kılma süreci (Arıcan, 2005; Yalın, 2003), hayata yön verme süreci (Yanpar-Yelken, 2015), hayatla iç içe olma süreci (Akoğuz, 2002), insanlar arası duygu ve düşüncelerin alışverişi süreci (Aytekin, 2018) bilgi, fikir, duygu ve becerilerin, simgeler yardımıyla kullanılarak iletilebilmesi süreci (Yalın, 2003), en az iki insanın karşılıklı bilgi, duygu, düşünce ve yaşantılarını paylaşma süreci (Kaya, 2018) şeklindeki tüm ifadeler iletişim olgusunun insan hayatındaki yeri ve gereksinimine dikkatleri çekmektedir. Ancak zaman zaman kişilerin anlaşılma sürecini olumsuz etkileyen iletişim engelleri oluşabilmektedir. Aytekin (2018) bir ilişkide engele neden olan iletişim sorunlarını; emir vermek, yönlendirmek, uyarmak, gözdağı vermek, ahlak dersi vermek, öğüt vermek, çözüm önerisi getirmek, nutuk çekmek, suçlamak, ad takmak, alay etmek, çapraz sorgulamak, sözünden dönmek, oyalamak ve konuyu saptırmak şeklinde açıklamıştır. Utma (2019) iletişimin bir paylaşma eylemi olduğunu belirtmiş ve etkili bir iletişim kurulabilmenin yolunun kişinin mazeretlerin arkasına sığınmasından çok bir fincan kahveyi, bir yemeği, bir filmi ya da bazı duyguları paylaşmayı bilmeleriyle sağlanabileceğine değinmektedir. Etkileşimli iletişim süreci beraberinde farklı iletişim becerilerini de gerektirmektedir. Etkili bir iletişim kurma sürecinde işe koşulabilecek iletişim becerilerinden bazıları; içten ve saygın davranmak, empatik yaklaşmak, etkin dinlemek, somut konuşmak, uygun şekilde kendini açmak, ben dili kullanmak, net mesajlar vermek, saydam davranmak, sözlü ve sözsüz mesajları uyumlu kullanmak şeklindedir (Yüksel Şahin, 2018). Dolayısıyla etkin bir iletişim eylemi oluşturup, sürdürmek ve bu süreçten bir doyum elde etmek için iletişim becerisi kazanmak önem

taşımaktadır (Demirci, 2002; Özerbaş vd., 2007). Kişinin iletişim sürecinde gönderdiği mesajları doğru kodlama, iletme, aldığı mesajları hatasız bir şekilde anlamlandırma sürecinde etkili tepkide bulunma ve etkin bir şekilde dinleme gibi öğelerin tümü iletişim becerilerini oluşturur (Deniz, 2003). İletişim becerilerinin doğuştan ve sezgi yoluyla edinilmesinin yanında, sonradan da öğrenilip benzer şekilde öğretilir (Korkut, 2004). İletişimin sağlıklı bir şekilde sürdürülememesi bireylerde yalnızlık ve mutsuzluk hissine neden olabilir. Nitekim bu süreçteki memnuniyet de iletişim becerilerinin etkin kullanımına bağlıdır (Johnson, 1993). İletişim becerilerinin doğru ve etkin kullanımı sürecinde bireyler bu becerileri bazen anne-babalardan, bazen de aile dışı sosyal çevreden öğrenmekle birlikte bireylerin bu konuda dizgesel ve düzenli eğitim alabilecekleri yer eğitim-öğretim kurumlarıdır. Özellikle okullarda bireyin toplumsallaşması sürecine hizmet eden “Sosyal Bilgiler Eğitimi” dersi kapsamında öğrencilere kişiler arası ve toplumla sağlıklı ilişkiler kurma ve sürdürmeye dönük bilgi ve becerilerin kazandırılması önem taşımaktadır.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve İletişim

Toplumda bireylerin doğru iletişim becerisi kazanması sürecinde sorumluluk, aileden sonra mesleki yetkinliğe sahip öğretmenlere düşmektedir. Bu süreçte bireylerin okullardan edindiği eğitim önem kazanmaktadır. Yanpar-Yelken’e göre (2015) karşılıklı iletişimin yoğun yaşandığı ortamlardan biri de öğretmen-öğrenci iletişimine ev sahipliği yapan okullardır. Öyle ki okullarda öğretim kılavuzları olan öğretim programlarının tümünde “etkili iletişim kurma becerisi”ne yer verilmektedir. Bu becerinin öğrenciler tarafından kazanılması da yine bu beceriye sahip öğretmenlere bağlıdır. Sınıftaki iletişim sürecinde artık etkinliklerin oluşmasında kaynak, öğrencinin kendisi de olabildiğinden etkili iletişim becerisi hem öğretmen hem de öğrenen için gerekli yaşam becerilerinden biridir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğretilmesi gereken becerilerden birinin “iletişim becerisi” olduğu ve yine bu dersin özel amaçlarının 13. maddesine göre bireylere toplumsal hayatta ilişkilerini düzenlemeleri ve karşılaştığı sorunları çözmeleri için temel iletişim becerilerini kazanmaları vurgusu yer almaktadır (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda iletişim becerisinin bu denli vurgulanması sosyal bilgiler öğretmenlerine büyük sorumluluklar düştüğünü göstermektedir. Bu çalışma, “İnsan İlişkileri ve İletişim” dersi kapsamında öğretmen adaylarına iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik yapılan etkinlikler sonrası, öğretmen adaylarının bu derse yönelik görüşlerini ele almaktadır. İlgili alanyazında bu konuda çok fazla çalışma bulunmamakta olup ulaşılan araştırmalar ise genelde nicel yöntemle diğer öğretmenlik alanlarında yapılmıştır. Bu çalışmalar Fen Bilgisi, Beden Eğitimi, Okulöncesi, Türkçe ve Müzik Öğretmenliği gibi farklı alanlarda öğrenim gören öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilmiştir (Afacan ve Turan, 2012; Baykara-Pehlivan, 2005; Bulut, 2004; Çetinkaya, 2011; Çevik, 2011; Dilekman vd., 2008; Durukan ve Maden, 2010; Güven ve Yalçınkaya-Akyüz, 2001; Milli ve Yağcı, 2017; Özerbaş vd., 2007; Saracaloğlu vd., 2009; Tan ve Tan, 2016; Tunçeli, 2013). Dolayısıyla bu çalışmanın süreçte yapılan uygulamalarla sosyal bilgiler öğretmen adaylarına iletişim becerisi kazandırma amacı doğrultusunda alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının İnsan İlişkileri ve İletişim dersi kapsamında gerçekleştirilen iletişim becerileri uygulamalarıyla adayların iletişim becerilerini geliştirmelerini sağlamaktır. Bu amaç kapsamında aşağıdaki soruya cevap

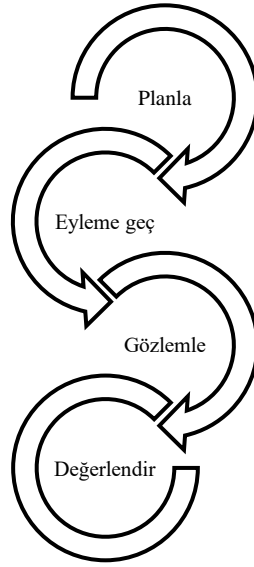
aranmıştır:

- İletişim becerileri uygulamalarının öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin gelişimine katkısı nasıldır?

Yöntem

Bu araştırmanın yürütülmesi sürecinde eylem araştırmasının esasları benimsenmiştir. Eylem araştırmasında araştırmacı bir probleme çözüm bulmak veya eğitim uygulamalarını incelemek için gerçek sınıf ortamında kullandığı farklı yöntem ve tekniklerle sorunları çözmeye veya sistematik veri toplamaya çalışır. 1940'lı yıllarda ünlü psikolog Kurt Lewin tarafından öne sürülen eylem araştırması, uygulayıcılara her yerde çalışmalarını yürütme ve değerlendirme olanağı sunmaktadır (McNiff ve Whitehead, 2006). Bu çalışmada da katılımcıların eğitim gördükleri sınıflarda uygulamalar yapılmıştır. Eylem araştırması sürecinde analiz edilen veriler bağlamında yeni eylem planları uygulanarak problemin çözümü veya uygulamaların etkililiği sağlanmaya çalışılır (Ferrance, 2000; Kuzu, 2005; Mills, 2007; Yıldırım ve Şimşek, 2018). Eylem araştırması bir araştırma yöntemi olmakla birlikte bir süreç olma özelliğine de sahiptir. Zira bu süreçte sistematik olarak veri toplanmakta, analiz edilmekte ve analiz edilen veriler katılımcılara dönüt olarak yansıtılmaktadır. Bu desende araştırmacı katılımcılarla iş birliği içerisinde olup ilerleme adına eylem planları geliştirir (Tomal, 2003). Bu yönden döngüler şeklinde ilerleyen bu çalışma deseninde kaç eylem planı sonucu çalışmanın biteceği kesin olmaması, eylem araştırmasının sürecinin sonunun olmadığını göstermektedir (Hendricks, 2006). Coats'a (2005) göre eylem araştırmasında her bir döngü 4 adımdan oluşup, bu süreç aşağıda Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Eylem süreci döngüsü

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılında Kilis 7 Aralık Üniversitenin Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümünde eğitim gören 28 4. sınıf öğrencisi

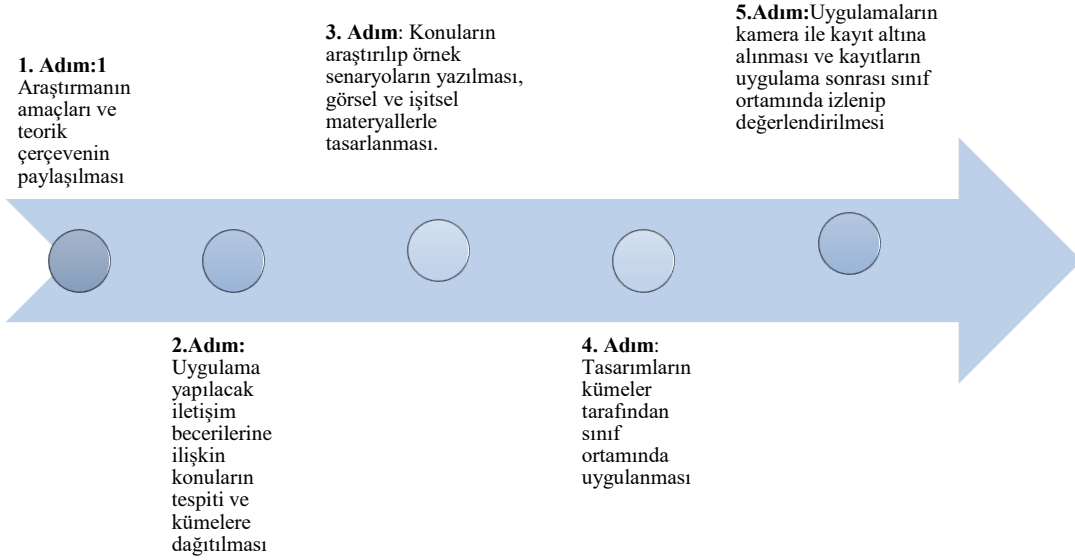
oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem tercih edilmiştir. Ölçüt örneklem daha önceden belirlenmiş birtakım ölçütü karşılayan durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Örneklem seçimindeki ölçüt, katılımcıların daha önce iletişim ile ilgili bir ders almamış olmaları, Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümünde eğitim görmeleri ve 4. sınıf olmalarıdır.

Eylem Süreci

Bu araştırma Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 4. sınıf “İnsan İlişkileri ve İletişim” dersini alan 28 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, öğretmen adaylarına İnsan İlişkileri ve İletişim dersi kapsamındaki iletişim becerileri çalışmalarında edindikleri deneyimlere yöneliktir.

- Katılımcıların deneyimlerine yönelik algılarını daha kapsamlı tespit etmek amacıyla uygulamalar 7 hafta devam etmiştir. Bu sürecin ilk dört haftasında ders sorumlusunun etkin bir şekilde ders işlemiş ve çalışmayla ilgili rehberlik yapmıştır.
- Bu süreçte dersin sorumlusu, öğretmen adaylarını dörder kişilik kümelere ayırmış, her bir kümeye İnsan İlişkileri ve İletişim dersine yönelik bir veya birden fazla araştırma konusu dağıtmıştır.
- Kümelerin aldıkları konular etkili iletişim ve doğru anlamak, doğru anlatmak, iletişimde kalite, etkili dinleme ve ikna edici konuşma, kişilerarası ilişkilerde sözel olmayan iletişim ve beden dili, kişilerarası ilişkiler ve empati, kültürlerarası iletişim, etkili iletişim ve toplumsal cinsiyet, kişilerarası ilişkiler ve iletişimde güven, kişilerarası ilişkiler ve iletişimde kendini açma, kişilerarası ilişkilerde çatışma ve çatışma çözme, iletişimin fonksiyonları ve engelleri, aile içi ilişkiler ve iletişim, ailede iletişim ve sanal iletişim şeklindedir.
- Öğretmen adayları ders sorumlusunun rehberliğinde aldıkları konuları araştırıp, görsel ve işitsel materyaller yardımıyla sınıf ortamında paylaşmışlardır.
- Her bir küme, konuları kapsamında bir örnek olay kaleme alıp bu senaryoyu olayda geçen kişilerin rolüne bürünerek sınıfta canlandırmışlardır.
- Canlandırdıkları olay, arkadaşları tarafından videoya çekilip kendilerine izletilmiştir.
- Kümelerin sunumlarından sonra ders sorumlusu, araştırmacı küme ve sınıftaki diğer öğrenciler arasında o gün ele alınan insan ilişkilerine yönelik konu kapsamında tartışmalar yapılmıştır ve katılımcıların yansıtıcı düşünceleri için ortam hazırlanmıştır.
- Araştırmayı yapan küme üyeleri canlandırdıkları rollerden sonra yansıtıcı düşüncelerini sınıfla paylaşmışlardır. Her hafta bir kümenin araştırmalarını bu şekilde ele almasıyla gerçekleşen 7 haftalık eğitime ilişkin uygulama adımları Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2. Katılımcıların iletişim becerilerine ilişkin örnek tasarımları sınıf ortamında uygulama süreci

Veri Toplama Aracı

Araştırmacı bu aşamada öncelikle verilerin hangi kaynaklardan, hangi tekniklerle ne zaman ve ne sıklıkla toplanacağına dair sistemli bir plan yapmaktadır (Johnson, 2014; Mills, 2003). Araştırmacı bu aşamada “burada neler oluyor” sorusunu kendine yöneltmelidir (Mills, 2003). Bu bağlamda araştırmanın gücünü gösterecek; gözlem, görüşme, doküman incelemesi gibi üçleme (triangulation) yaklaşımı benimsenmelidir. Bu çalışmanın gücünü artırmak için gözlem, görüşme ve doküman inceleme şeklindeki veri toplama araçları kullanılmıştır.

Gözlem: Gözlem sürecinde araştırmacı doğrudan sürecin içerisinde yer almıştır. Gözlem sürecinde yapılan çalışmalar videolarla kayıt altına alınarak araştırmacı tarafından tekrar incelenmiştir.

Görüşme: Görüşme süreci için yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu alanyazın taraması yapılarak ve iletişim becerileri uygulama programının içeriği göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Görüşme formu hazırlandıktan sonra iletişim becerileri uygulama programı ve görüşme soruları bir alan uzmanı tarafından incelenmiş ve son haline karar verilmiştir.

Saha notları: Araştırmacı etkinlik sürecinin tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi sürecinde saha notları tutmuştur.

Veri Toplama Süreci ve Analizi

Gözlem sürecindeki veriler, araştırmacı tarafından saha notları şeklinde kayıt altına alınmıştır. Bu notlarda ilgili olayın tarihi de yer almaktadır. Araştırmacının kendisi sürecin içerisinde yer alıp gözlem süreci alan notlarının yanı sıra video kayıtlarını da toplamıştır. Böylelikle analiz sürecinde araştırmacı hem notları hem videoları tekrar tekrar inceleme olanağı edinmiştir. Süreçte öğretmen adaylarının hazırladıkları senaryolar da sahada elde

edilen dokümanlar olarak incelenmiştir. Görüşme verilerinin toplanması sürecinde ise öğretmen adayları ile belli bir tarih ve mekânda buluşulmuştur. Söz konusu zaman diliminde öğretmen adaylarına sunulan yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla veriler toplanmıştır. Toplanan tüm veriler tasnif edilerek, MAXQDA 2020 programı ile içerik analizine tabi tutulmuştur. Görüşme soruları doğrultusunda alt temalar oluşturulmuş, aynı veya benzer durumları açıklayan alt temalar aynı başlıktaki tema altında toplanmıştır. Örneğin; özgüven, öz farkındalık, konuşma becerisi alt temaları “Kendini İfade Etme” teması altında birleştirilmiştir. Ayrıca alt temalarda vurgulanan konulara dikkat çekmek amacı ile alt temaların tekrar sayısına da yer verilmiştir.

Geçerlilik, Güvenirlik ve İnandırıcılık

Araştırmanın geçerliğinin sağlanması için konuya hâkim bir uzmandan görüş alınmış ve sunulan geri bildirimlerle görüşme formunun kapsam geçerliği sağlanmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla veri analizi bölümünde oluşturulan alt tema ve temalar iki farklı araştırmacı tarafından oluşturulup kontrol edilmiştir. Ayrıca araştırma süreci detaylandırılarak anlatılmıştır. Bulgular bölümünde çoğunlukla katılımcılara ait görüşlere yer verilerek ve ayrıca öğretmen adaylarının süreçteki etkinlik videoları da muhafaza edilerek, çalışmanın inandırıcılığının artırılması amaçlanmıştır.

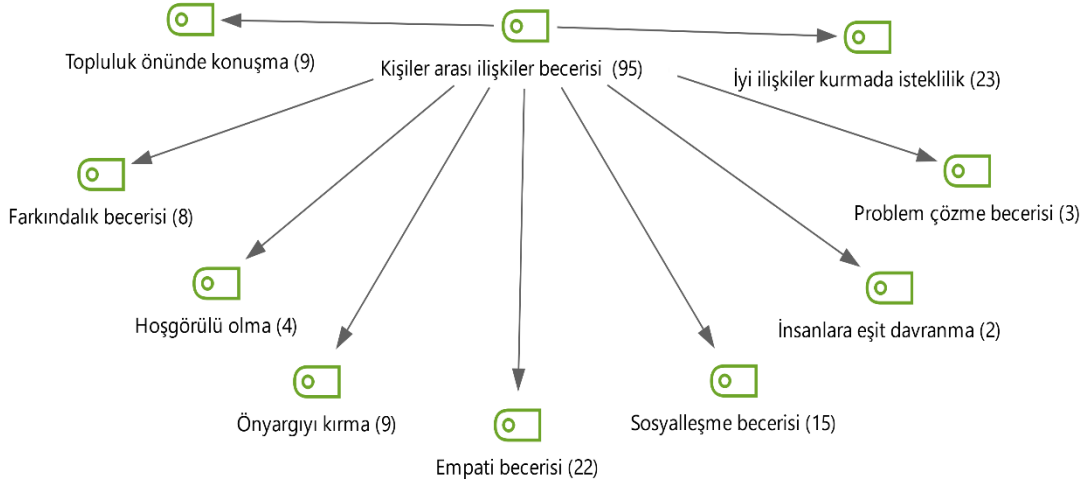
Bulgular

Öğretmen adaylarının katılımına dayalı uygulamaların iletişim becerilerine katkısına yönelik oluşturulan tema ve alt temalar aşağıdaki tablolarda yer almaktadır. Uygulamaların iletişim becerilerine katkısı “Kişiler arası ilişkiler”, “Kendini ifade etme”, “Beden dili” ve “Dinleme becerisi” olmak üzere 4 tema altında incelenmiştir.

Kişiler Arası İlişkiler Teması

Kişiler arası ilişkiler becerisi teması toplumda iyi ilişkiler kurmada isteklilik (23), empati kurma becerisi (22), sosyalleşme becerisi (15), önyargıyı kırma (9) topluluk önünde konuşma (9), farkındalık becerisi (8), hoşgörülü olma (4), çatışma/problem çözme becerisi (3) ve insanlara eşit davranma (2) olmak üzere toplam 9 alt temadan oluşmaktadır. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen uygulamaların öğretmen adaylarının iletişim becerilerine katkısına dair oluşturulan kişilerarası ilişkiler becerisi teması Şekil 3’te sunulmuştur.

Şekil 3. Kişilerarası ilişkiler becerisi teması

Görüşmeye katılan öğretmen adayları uygulamaların kendilerinde toplumda iyi ilişkiler kurma isteklerinin oluşmasına katkı sağladığını belirtmişlerdir. Bu konuda bir katılımcı “*Toplum içerisinde yeri geldiğinde bulunduğum ortamdaki kişileri dinledikten sonra benim de kendi düşüncelerimi daha rahat bir şekilde ifade etmemde bir isteklilik etkisi yarattı. (K15)*” şeklinde görüş bildirmiştir. Bir başka katılımcı ise “*Toplum içerisinde iletişime geçerken elimden geldiğince derste anlatılan bilgileri göz önüne alarak iletişime geçiyorum, hatta tanımadığım insanlarla bile iletişim kurma isteği oluştu bende. (K17)*” diyerek derste yapılan etkinlikler sayesinde iletişim kurma isteğinin arttığına vurgu yapmıştır.

Görüşme yapılan öğretmen adaylarının çoğunluğu (22) uygulamalarla birlikte kişiler arası ilişkiler temasında karşıdaki insanların duygu ve düşüncelerini anlayıp onlarla empati kurma becerilerinin arttığını dile getirmişlerdir. Bu konuda bir katılımcı “*...canlandırduğum rolden sonra artık kendimi babamın yerine koyabiliyor, babama karşı daha saygılı davranıyor ve onu daha iyi anlayabiliyorum. (K5)*” diyerek empati duygusunun geliştiğini ifade etmiştir. Bir başka katılımcı ise “*... Oynadığım rolde küçümsenme ve ezik olma durumum vardı. Bu durumda ben kendimi çok kötü hissettim. Küçümsenmek beni çok üzdü. Bununla birlikte karşıdaki insanların da böyle durumlarda ne hissettiklerini anlamış oldum. (K7)*” şeklinde empati becerisinin geliştiğine vurgu yapmıştır.

Topluluk önünde konuşabilme becerisi alt teması ile ilgili bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“*...Canlandırduğumuz drama sayesinde bir topluluk önünde kendimi daha rahat ifade edebiliyorum (K4)*”

“*Toplum önünde konuşurken daha rahat kendimi ifade etmeme faydalı oldu. (K12)*”

“*...toplum içinde daha rahat bir şekilde konuşmaya başladım. Beni rahatsız eden bir durum olduğu zaman bunu kolaylıkla ifade etmeye başladım. (K16)*”

Öğretmen adaylarının aldıkları eğitimle birlikte yaşanan çatışma ve problemleri rahatlıkla çözüme kavuşturduklarını ifade etmişlerdir. Bu konudaki katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Toplum içerisinde yaşadığımız çatışmaları çözme sürecinde hangi başmakları uygulamamız gerektiğini öğrendim. (K12)”

“Eskiden iletişimsizlik yüzünden çatıştığım bir kişiye artık daha farklı davranabiliyorum. (K27)”

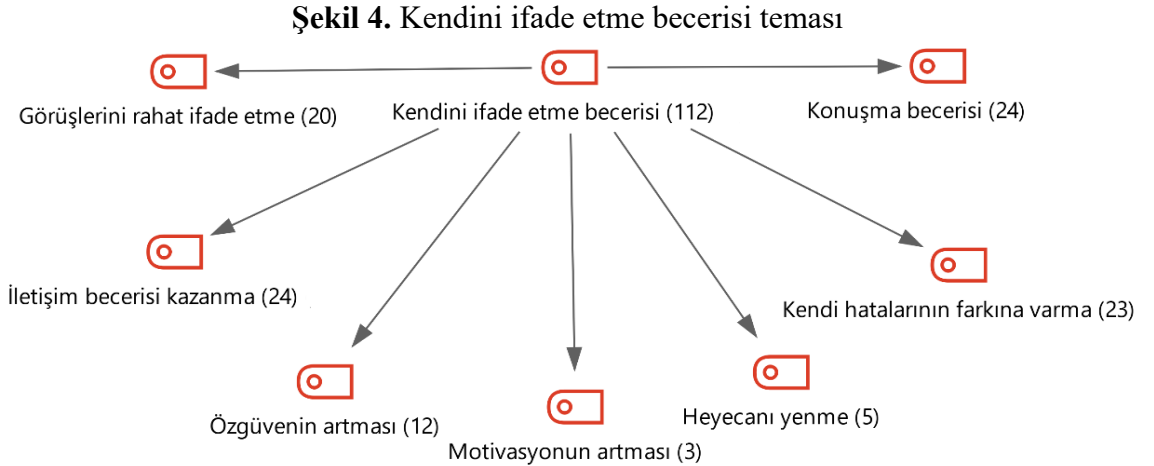
“Bir problemle karşılaştığımızda kendimizi ifade etme ve problemleri çözmemizi kolaylaştırdı. (K24)”

“Toplum içerisinde aklımdan ne geçiyorsa, ne anlatmak istiyorsam rahatça anlatabiliyorum. (K18)”

Farkındalık alt temasında katılımcıların alınan eğitim kapsamında yapılan drama ve uygulamaların toplumsal olaylara ilişkin farkındalık düzeylerini olumlu olarak etkilediğini vurgulamışlardır. Bu konuda K3 kodlu katılımcı “...yapılan drama ile birlikte zararlı maddelerden uzak durulması gerektiğini ve şiddetin kesinlikle bir çözüm olmadığını fark ettim” açıklamasında bulunmuştur. K16 kodlu katılımcı “Dramada benim rolüm; sonradan gelmeme rağmen diğer hastaların önüne geçmemdi. Bu rolden sonra vicdanen rahatsızlık hissettim” diye görüş bildirmiştir.

Kendini İfade Etme Teması

Genel itibarıyla araştırma kapsamında yapılan uygulamaların öğretmen adaylarının toplum içerisinde konuşma, empati kurma, önyargılardan arınma, hoşgörülü olma, sosyalleşme şeklinde kişiler arası iletişimi kolaylaştıracak beceriler kazanmalarına katkı sağladığı söylenebilir. Araştırma kapsamında yapılan uygulamaların *iletişim becerilerine katkısına* dair oluşturulan kendini ifade etme becerisi teması Şekil 4’te sunulmuştur.

Konuşma becerisi alt temasına vurgu yapan katılımcılar genellikle katılıma dayalı uygulamaların kendilerini ifade etme, uygun bir üslupla konuşma ve doğru diksiyon kullanma gibi konuşma becerilerinin gelişmesine etki ettiğini ifade etmişleridir. Bu konuda katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“... genelde hızlı konuşurum, ne dediğim anlaşılmaz, bunun farkına varıp daha dikkatli konuşmaya başladım. (K3)”

“...karşıdakini kırmadan daha rahat bir şekilde kendimi ifade etmeme yardımcı oldu. (K15)”

“Her şeye evet dememem gerektiğini, gerektiğinde de hayır diyebilmeyi öğrendim. (K16)”

“Geçmişte konuşurken karşıdaki insanlar beni anlamakta zorluk çekiyorlardı, bu eğitimden sonra konuşma şeklime, hal ve hareketlerime dikkat ederek konuşmaya başladım. (K17)”

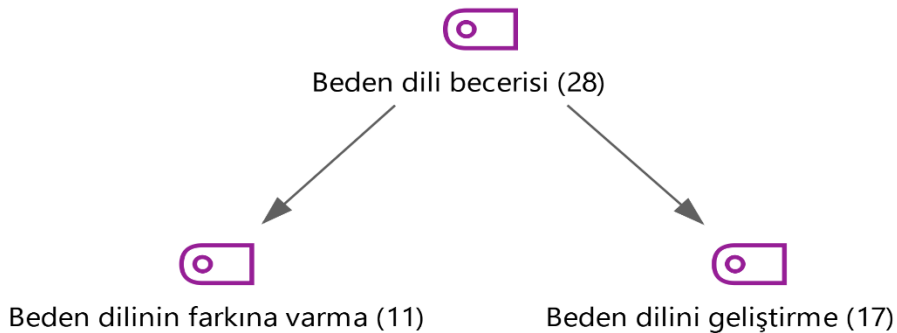
“Ortamlarda nasıl davranacağımı, kendimi nasıl tanıtacağımı öğrendim. (K19)”

Katılımcıların çoğu aldıkları eğitimle birlikte iletişim bilgilerinin arttığını dile getirmişlerdir. Bu konuda katılımcılardan biri “*beden dilinin insanlar üzerindeki etkisini öğrendim... Karşımdaki insanı iyice dinlemeden önce asla yargılamamayı öğrendim. (K4)*” şeklinde açıklamada bulunmuştur. K12 kodlu katılımcı “*Yeni tanıştığımız arkadaşlarımızla iletişim kurmada hangi aşamalara dikkat etmemiz gerektiği konusunda bilgi sahibi oldum.*” şeklinde görüş bildirmiştir. K28 kodlu katılımcı ise “*Toplum içerisinde iletişim kurarken iletişimin basit bir şey olmadığını ve karşılıklı konuşmanın önemli olduğunu öğrendim*” şeklinde görüş bildirmiştir. K13 kodlu katılımcı ise “*Aldığım eğitimde çok çeşitli iletişim türü olduğunu öğrendim...*” açıklamasında bulunmuştur. Bir diğer katılımcı ise “*Bu derste arkadaşlarımızın yaptığı sunum ve canlandırmalar bize nasıl bir ilişki kurmamız gerektiği hakkında bilgiler kazandırdı. (K27)*” diyerek aldığı eğitimin faydasından söz etmiştir.

Beden Dili Teması

Beden Dili teması beden dilini geliştirme (17) ve beden dilinin farkına varma (11) alt temalarından oluşmaktadır. Öğretmen adayları katılıma dayalı uygulamaların ve yaptıkları etkinliklerinin beden dilini kullanmalarına olumlu anlamda etki ettiğini vurgulamışlardır. Araştırma kapsamında yapılan uygulamaların iletişim becerilerine katkısına dair oluşturulan beden dili becerisi teması Şekil 5’te sunulmuştur.

Şekil 5. Beden dili becerisi teması

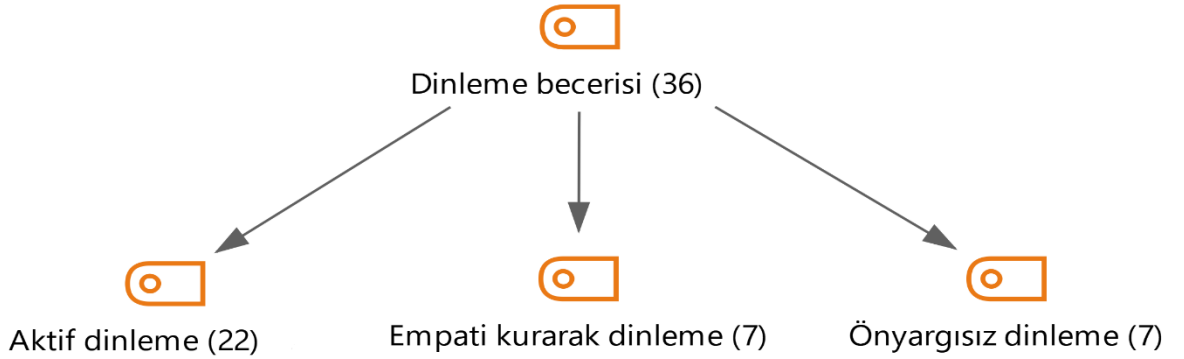

Bu konuda, uluslararası öğrenci olarak öğrenim görmekte olan bir öğretmen adayı “*Ben baştan beri beden dilini önemsiyordum ama çok az biliyordum. Elimi kolumu kullanamıyordum. Şu an beden dilini daha sağlıklı bir şekilde kullanıyorum. (K1)*” diyerek Türkçeyi yeterli konuşmadığı için beden dilinin kurtarıcı olduğunu ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı “*Ders anlatırken put gibi durmak yerine beden dilini de işin içine katarak daha verimli ve açıklayıcı olmaya çalışıyorum. Fark edilecek bir değişim söz konusu. (K21)*” şeklinde görüş bildirmiştir. Görüşmeye katılan bazı öğretmen adayları ise beden dilinin önemini fark ettiklerini dile getirmişlerdir. Bu konuda katılımcı görüşü şu şekildedir: “*Bu dersi almadan önce beden dilinde sadece bilinen hareketler hakkında bilgi sahibiydim. Ama dersi aldıktan sonra bilmediğimi hatta bildiğim doğruların da yanlış olduğunu fark ettim. (K22)*” Bir başka katılımcı ise “*Beden dilinin iletişimde büyük bir önemi olduğunu daha iyi kavradım. Karşımdaki kişiyle göz teması kurarak, jest ve mimiklerime dikkat ederek konuştuğumda olumlu iletişimin gerçekleşeceğini öğrendim. (K7)*” şeklinde görüş bildirmiştir. Öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda uygulamaların beden dilinin farkına varma ve beden dilini geliştirme konusunda katkı sunduğu tespit edilmiştir.

Dinleme Becerisi Teması

Dinleme becerisi temasının aktif dinleme (22), önyargısız dinleme (7) ve empati kurarak dinleme (7) alt temalarından oluştuğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğu etkin dinleme becerileri kazanmalarında katılıma dayalı uygulamaların etkili olduğunu savunmuşlardır. Araştırma kapsamında yapılan uygulamaların iletişim becerilerine katkısına yönelik tema şekil 6’da sunulmuştur.

Şekil 6. Dinleme becerisi teması

Aktif dinlemeyi vurgulayan bir katılımcı “*Verilen bu eğitimden sonra çevremdeki insanları daha etkin bir şekilde dinlemeye başladım. Konuşan kişiye yeterli mesafede duruyorum, gözlerinin içine bakıyorum, geri dönütler veriyorum, jest-mimik ve beden dilimle karşıdaki kişiye onu dinlediğimi ve onu önemsemişimi hissettiriyorum. (K5)*” şeklinde aktif dinlemenin unsurlarını uyguladığını dile getirmiştir. Empati kurarak dinlemenin önemini açıklayan bir katılımcı “*...dinlerken karşımdaki insanı kendi yerime ya da onun yerine kendimi katarak onun ruh halini ve olaylara bakış açısını anlamaya çalışıyorum. (K19)*” diye görüş bildirmiştir. Bir başka katılımcı ise “*Çevremdeki insanları yargısız, hoşgörülü,*

kusuruna bakmaksızın dinlemeye başladım... (K11)” şeklinde açıklama yaparak önyargısız dinlemesinde eğitimin etkisini vurgulamıştır.

Genel itibariyle görüşme yapılan öğretmen adaylarının kendilerini etkili bir şekilde ifade etmelerini, iletişimin önemli bir ögesi olan etkili dinlemenin nasıl yapılacağını, jest ve mimikleri nasıl kullanacaklarını öğrenmeleri açısından katılıma dayalı uygulamaların etkili olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında öğrenim gören öğretmen adaylarının “İletişim ve İnsan İlişkileri” dersi kapsamında etkili iletişim becerilerini öğrenme süreci, belirlenen kümelerin iş birliğine ve etkin katılımına dayalı etkinliklerle gerçekleşmiştir. Öğretmen adayları bu ders kapsamında bilgi ve beceri edinme süreçlerinde sürekli etkin roller almıştır. Katılımcı öğretmen adaylarının yedi haftalık uygulama süreci sonrası deneyimlerine ilişkin görüşleri kapsamında dört ana tema ve bu temalara bağlı alt temalara ulaşılmıştır. Bu temalar; kişiler arası ilişkiler becerisi, kendini ifade etme becerisi, beden dili becerisi ve dinleme becerisi şeklindedir. Ana temalar dikkate alındığında öğretmen adaylarının sürecin geneline ilişkin olumlu algılara sahip oldukları ve dersin kendilerine bazı konularda beceriler sunduğu söylenebilir. İletişim becerilerine yönelik verilen eğitim ve öğretimin üniversite öğrencileri tarafından olumlu algılandığına ilişkin çalışmalar (Aebersold vd., 2013; Demirel vd., 2010; Hannah vd., 2004; Rees vd., 2004) da bu araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Bu çalışmada ulaşılan bulguların daha ayrıntılı incelenmesi ve üzerinde konuşulması için alt temalar da dikkate alınmıştır. Örneğin “kişiler arası ilişkiler becerisi” temasına ilişkin oluşan alt temalar; toplumda iletişim kurmada isteklilik, empati kurma becerisi, sosyalleşme becerisi, önyargıyı kırma, topluluk önünde konuşabilme becerisi, farkındalık becerisi, hoşgörülü olma, çatışma/problem çözme becerisi, insanlara eşit davranma şeklinde olduğu gözlenmektedir. Araştırmanın bu bulguları ders sürecinde edinilen bilgi ve becerilerin bir öğretmen için özellikle de Sosyal Bilgiler öğretmeni için önem arz eden “*empati*”, “*sosyalleşme*”, “*önyargıyı kırma*”, “*insanlara eşit davranma*” gibi konularda duyarlılık kazandıklarını düşündürmektedir. Bu yönüyle araştırmada elde edilen ilk temada katılımcıların Sosyal Bilgiler dersini daha etkin biçimde gerçekleştirebilmeleri açısından önem arz eden iletişim becerilerini edindikleri anlaşılmaktadır. Zira bir Sosyal Bilgiler öğretmenin sınıfta öğrencileri ile kurduğu iletişimin niteliği önem taşımaktadır. Bireyin toplumda sağlıklı bir şekilde “sosyalleşmesi” açısından gereklilik arz eden Sosyal Bilgiler dersi, insanların birlikte varlıklarını sürdürebilmelerinde iletişim (Can vd., 2006) sürecinin önemine de dikkatleri çekmektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan “sosyalleşme” alt teması da öğretmen adaylarının ileride mesleklerini etkin icra etme sürecine yönelik olumlu beceriler kazandıklarını göstermektedir. Zira iletişim becerisi gelişmiş bireyler, iş yaşamlarında da başarıyı yakalayabilmektedirler (Deniz, 2003). Hem bireyler arası hem de toplumsal bir süreci kapsayan iletişim (Güney, 2007) becerisi kazanma sürecinde katılımcıların “kişiler arası ilişkiler bağlamında” yetkinleştiklerini düşünmeleri araştırma açısından önemli bir bulgudur. Araştırmada ulaşılan bir diğer tema ise “kendini ifade etme becerisi” temasıdır. Bu temaya bağlı olarak oluşan alt temalar; konuşma becerisi, iletişim bilgisi kazanma, kendi eksikliğinin/hatalarının farkına varma, görüşlerini rahatlıkla ifade edebilme, özgüven kazanma, heyecanı yenme ve motivasyonun artması şeklindedir. Bir

öğretmenin sınıfta öğrencileriyle bilgi ve beceri paylaşma sürecinde konuşma becerisi önem taşımaktadır. Bu çalışmadaki uygulamalarla da öğretmen adayları hem “konuşma ve kendini ifade etme becerisi kazanma” hem de kendini yansıtıcı değerlendirerek “iletişim sürecindeki hatalarının farkına varma” açısından kendi gelişimlerine katkı sağladıklarını düşünmektedirler. Sözlü iletişim, yazılı iletişim ve sözsüz iletişim gibi başlıklardan oluşan iletişim sürecinde “beden dilini kullanmak” sözsüz iletişimin en önemli unsurlarındandır. Beden duruşu, mimikler, jestler, göz, saç ve ten rengi, yüz ifadesi, nefes alıp verme şekli, ses tonu gibi unsurlar sözsüz iletişim sürecini zenginleştiren beden dilini oluşturur (Aytekin, 2018). Bu araştırmanın uygulama sürecinde de beden dilinin etkin kullanımına yönelik çalışmalar gerçekleşmiş ve öğretmen adaylarının sürece ilişkin değerlendirmelerinden “beden dili becerisi” temasına ulaşılmıştır. Bu tema bağlamında oluşan alt temalar; beden dilini geliştirme ve beden dilinin farkına varma şeklindedir. Burada dikkat çeken durum, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarından oluşan katılımcıların hemen hemen hepsinin “*beden dilini geliştirme*”ye yönelik beceri kazandıklarını belirtmeleri olmuştur. Bu kazanımın temelinde, öğretmen adaylarının iletişim becerileri konularına yönelik bir senaryo kaleme alıp sınıfta canlandırmalarının etkili olduğu söylenebilir. Zira uygulama öncesi topluluk önünde konuşma ve sınıfın huzuruna çıkma konusunda çekingen olan öğrencinin uygulamalarla birlikte büründüğü role göre beden dilini etkin kullandığı gözlenmiştir. Öğretmen adayları uygulama sürecinde sözel iletişim unsurlarını, sözsüz iletişim unsurlarından jest ve mimiklerle etkin bir şekilde desteklemişlerdir. Bu durum öğretmen adaylarının iletişim sürecinde beden dilinin öneminin farkına varma ve “beden dilini” geliştirme konusunda yol kat ettiklerini düşündürmektedir. İletişim kurma sürecinde konuşma becerisi kadar dinleme becerisi de önem kazanmaktadır. Bu önemli becerinin öğretmen adayları tarafından ele alınıp sınıfta uygulamalarla somutlaştırılması sürecinden sonra öğretmen adaylarının görüşlerinden “dinleme becerisi” temasına ulaşılmıştır. Bu tema bağlamında oluşan alt temalar; aktif dinleme, önyargısız dinleme ve empati kurarak dinleme şeklindedir. Öğretmen adaylarının gelişimleri açısından önem arz eden bu beceri, sınıftaki öğrencilerin bireysel özelliklerinin farkına varma, onların kendilerini ifade etmelerine fırsat sunma, tüm farklılıklarına rağmen sınıftaki tüm çocukları koşulsuz kabul etme gibi konularda kilit rol oynamaktadır. Zira bir çocuğun önemsenerek ve önyargısız bir şekilde öğretmeni tarafından dinlenmesi öğretmen-öğrenci iletişimi açısından önemli bir yere sahiptir. Çalışmada yer alan öğretmen adaylarının göreve başladıklarında Sosyal Bilgiler dersi kapsamında kazandırılması gereken becerilerden “iletişim becerisi”, “kalıp yargı ve önyargıyı fark etme” ile yine bu ders kapsamında kazandırılması gereken değerlerden “adalet”, “eşitlik”, “saygı” gibi beceri ve değerlerin kazandırılması sürecinde öğrencileriyle iletişimindeki tutum ve davranışlarıyla da örnek olmuş olur (MEB, 2018). Dolayısıyla iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamalar sonrası öğretmen adaylarından elde edilen verilerden hareketle ulaşılan bulgular dikkate alındığında öğretmen adaylarının, uygulama sürecine yönelik olumlu algı ve beceriye sahip oldukları dikkatleri çekmektedir. Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu öneriler geliştirilmiştir:

- İnsan İlişkileri ve İletişim dersi öğretmen adayları ile uygulamalı olarak yapılabilir.
- Bu konuyla ilgili yapılacak yeni çalışmalar nicel verilerle desteklenebilir.

- Öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin kazandırılması sürecine ilişkin olarak eylem araştırmaları yapılabilir.
- Bu konuyla ilgili boylamsal çalışmalar yapılarak, hizmet öncesi alınan eğitimin öğretmenlerin işbaşındaki iletişim becerilerine etkisi gözlemlenebilir.

Kaynakça

- Aebersold, M. Tschannen, D., & Sculli, G. (2013). Improving nursing students' communication skills using crew resource management strategies. *Journal of Nursing Education*, 52(3), 125-130. DOI: 10.3928/01484834-20130205-01
- Afacan, Ö. & Turan, F. (2012). Fen bilgisi öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin algılarının belirlenmesinde yaratıcı drama yönteminin kullanılması. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(2), 211-237.
- Akoğuz, M. (2002). *Becerilerinin geliştirilmesinde yaratıcı dramanın etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi
- Arıcan, K. (2005). *İlköğretim okullarında sınıf içi iletişimde rol oynayan öğretmen davranışları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Aytekin, H. (2018). *İnsan ilişkileri ve iletişim*. Pegem Akademi Yayınevi.
- Bulut, B.N., (2004). İlköğretim sınıf öğretmenlerinin iletişim becerilerine ilişkin algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 443-452.
- Can H., Aşan Ö., & Aydın M.E. (2006). *Örgütsel davranış*. Arıkan Basım Yayınevi
- Coats, M. (2005). *Action research; a guide for associate lecturers*. <http://disde.minedu.gob.pe/bitstream/handle/20.500.12799/3590/Action%20Research%20A%20Guide%20for%20Associate%20Lecturers.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alınmıştır.
- Cüceloğlu, D. (1997). *Yeniden insan insana*. Remzi Kitapevi.
- Çetinkaya, Z. (2011). Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 567-576.
- Çevik, D.B. (2011). Müzik öğretmeni adaylarının iletişim becerileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 1-13.
- Demirci, E. E. (2002). *İletişim becerileri eğitiminin Mesleki Eğitim Merkezi'ne devam eden genç işçilerin iletişim becerilerini değerlendirmelerine etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Demirel, Y., Ökdem, F.Ş., & Saracoğlu F. (2010). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerine verilen temel iletişim becerileri dersinin öğrencilerin iletişim becerilerini

- değerlendirme düzeylerine etkisi. *MYO-ÖS 2010-Ulusal Meslek Yüksekokulları Öğrenci Sempozyumu*, Düzce.
- Demirel, Ö., Seferoğlu, S.S., & Yağcı, E. (2004). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Pegem Akademi Yayınevi.
- Deniz, İ. (2003). *İletişim becerileri eğitiminin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin iletişim becerisi düzeylerine etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Dilekman, M., Başçı, Z., & Bektaş, F. (2008). Eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 223-231.
- Dökmen, Ü. (2004). *İletişim çatışmaları ve empati*. Sistem Yayıncılık.
- Durukan, E. & Maden, S. (2010). Türkçe öğretmenlerinin iletişim becerileri üzerine bir araştırma. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1, 59-74.
- Ferrance, E. (2000). *Action research. Themes in education*. Northeast and Islands Regional Educational Laboratory at Brown University. USA
- Güney, S. (2007). Yönetim ve organizasyonun bazı temel kavramları, S. Güney (Editör), *Yönetim ve Organizasyon*. (2. Basım, ss. 25-58) içinde Nobel Akademi.
- Güven, A. & Yalçınkaya-Akyüz, M. (2001). Öğretmen adaylarının iletişim ve problem çözme becerilerine ilişkin görüşleri, *Ege Eğitim Dergisi*, 1(1), 13-22.
- Hannah, A., Millichamp, C.J., & Ayers, K.M.S. (2004). A communication skills course for undergraduate dental students. *Journal of Dental Education*. 68(9), 970-977.
- Hendricks, C. (2006). *Improving schools through action research*. Boston, Pearson Education.
- İnceoğlu, M. (2004). *Tutum, algı, iletişim*. Elips Kitap Yayınevi.
- Johnson, A. P. (2014). *A short guide to action research* (4rd edition). Pearson Education.
- Johnson, D. W. (1993). *Reaching out: Interpersonal effectiveness and self-actualization*. (15rd edition). Allyn and Bacon.
- Kaya, A. (2018). İletişime giriş: Temel kavramlar ve süreçler. A. Kaya (Editör), *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim* (ss. 5) içinde. Pegem Akademi Yayınevi.
- Korkut, F. (2004). *Okul temelli önleyici rehberlik ve psikolojik danışma*. Anı Yayıncılık.
- Kurudayıoğlu, M., & Dölek, O. (2018). Kelime öğretimi. B. Onan & M.O. Kan (Editörler), *İlk Okuma Yazma ve Türkçe Öğretimi* (ss. 273-324) içinde. Nobel Akademi.
- Kuzu, A. (2005). *Oluşturmacılığa dayalı çevrimiçi destekli öğretim: Bir eylem araştırması*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- McNiff, J., & Whitehead, J. (2006). *All you need to know about action research*. Sage Publications.
- MEB (2018). *Sosyal bilgiler öğretim programı*. (<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686SOSYAL%20B%20C4%B0LG%20C4%B0LER%20C3%96C4%9ERET%20C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf>).
- Erişim tarihi: 25.02.2021

- Milli, M. S., & Yağcı, U. (2017). Öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 286-298.
- Mills, G.E. (2007). *Action research. A guide for the teacher researcher*. (3rd edition). Person Education, Inc.
- Mills, G.E. (2003). *Action research: A guide for the teacher researcher*. Columbus, OH:Merrill Prentice Hall.
- Özerbaş, M. A., Bulut, M., & Usta, E. (2007). Öğretmen adaylarının algıladıkları iletişim becerisi düzeylerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 8(1), 123-135.
- Pehlivan-Baykara, K. (2005). Öğretmen adaylarının iletişim becerisi algıları üzerine bir çalışma. *İlköğretim-Online*, 4(2), 17-23.
- Rees, C., Sheard, C., & McPherson, A. (2004). Medical students' views and experiences of methods of teaching and learning communication skills. *Patient Education and Counseling*, 54(1), 119-121. Doi: 10.1016/S0738-3991(03)00196-4
- Saracaloğlu, A. S., Yenice, N., & Karasakaloğlu, N. (2009). Öğretmen adaylarının iletişim ve problem çözme becerileri ile okuma ilgi ve alışkanlıkları arasındaki ilişki. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 187-206.
- Tan, Ç & Tan, S. (2016). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile sınıfı yönetme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 1-14.
- Tomal, D.R. (2003). *Action research for educators*. USA: The Scarecrow Press, Inc. Erişim adresi:https://www.academia.edu/40860908/ACTION_RESEARCH_FOR_EDUCATORS_by_Daniel_R_Tomal_
- Tunçeli, H.İ., (2013). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Sakarya Üniversitesi örneği). *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(3), 51-58.
- Utma, S. (2019). Bilgi çağında iletişim olgusu ve iletişimsizlik becerisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 6(2), 263-274.
- Yalın, H.İ. (2003). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Nobel Yayınevi.
- Yanpar-Yelken, T. (2015). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Pegem Akademi Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınevi.
- Yüksel-Şahin, F., (2018). İletişim becerilerine genel bir bakış. A. Kaya (Editör), *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim* (ss. 32). Pegem Akademi.

Extended Abstract

Introduction

In the process of acquiring the correct communication skills of the individuals in society, the responsibility falls on the teachers with the professional competence, after the families. The importance of education that individuals acquire from schools becomes obvious during this process. According to Yanpar-Yelken (2015), schools which offer teacher-student communication are considered one of the environments where mutual communication is intense. In fact, "effective communication skills" are included in all of the teaching programs that have teaching guides in the schools. The acquisition of this skill by students also depends on teachers who have this skill. Effective communication skill is one of the life skills necessary for both the teacher and the learner since the source of the activities in the communication process in the classroom is the student himself. In this context, when the social studies curriculum is examined, it is emphasized that one of the skills to be taught within the scope of the Social Studies course is "communication skill" and according to the 13th article of the special objectives of this course, it is emphasized that individuals acquire basic communication skills in order to organize their relationships in social life and solve the problems they encounter (MOE, 2018). The emphasis on communication skills in the Social Studies course curriculum shows that social studies teachers have great responsibilities. This study deals with the views of teacher candidates about the course after the activities carried out to improve the communication skills of teacher candidates within the scope of the "Human Relations and Communication" course. In the literature, there are not many studies in this respect, and the research reached was generally carried out in different teaching fields with the quantitative method. Therefore, it is thought that this study with social studies teacher candidates will contribute to the field in terms of the purpose of gaining communication skills to social studies teacher candidates with the applications made in the process.

The aim of this study is to enable social studies teacher candidates to develop their communication skills through communication skills practices within the scope of Human Relations and Communication course. Within the scope of this purpose, an answer was sought to the following question:

- How do communication skills practices contribute to the development of teacher candidates' communication skills?

Method

In the process of conducting this research, the principles of action research were adopted. In action research, the researcher tries to solve problems or collect systematic data by using different methods and techniques in the real classroom environment to find a solution to a problem or to examine educational practices. The study group of the research consists of 28 4th grade students studying in the Department of Social Studies teaching. Criterion sampling, one of the purposeful sampling methods, was preferred in the selection of the sample. The applications continued for 7 weeks in order to determine the perceptions of the participants about their experiences more comprehensively. The first four weeks of this process were spent by the instructor actively teaching and guiding the study. In this process,

the instructor divided the prospective teachers into groups of four and distributed one or more research topics for the Human Relations and Communication course to each group. The study will demonstrate the power of research; A triangulation approach such as observation, interview, and document analysis should be adopted. Data collection tools in the form of observation, interview and documents were used to increase the power of this study. All collected data were classified and subjected to content analysis with the MAXQDA 2020 program. Sub-themes were created in line with the interview questions, and sub-themes describing the same or similar situations were gathered under the theme under the same title.

Results

Four themes emerged from the pre-service teachers' practices: Interpersonal relations, Self-expression, Body language and Listening skills. In the theme of interpersonal relations skills, it consists of 9 sub-themes, including willingness to establish good relations in the society, ability to empathize, socialization skills, breaking prejudice, speaking in front of the public, awareness skills, tolerance, conflict/problem solving skills and treating people equally. Body Language theme consists of the sub-themes of developing body language and being aware of body language. Teacher candidates emphasized that participation-based practices and their activities had a positive effect on their use of body language. It is seen that the theme of listening skill consists of active listening, listening without prejudice, listening with empathy and being able to make oneself listen.

Conclusion

In this study, the process of learning communication skills of social studies teacher candidates within the scope of Communication and Human Relations course was carried out in the form of group practices with activities. Pre-service teachers took active roles in the process of acquiring knowledge and skills within the scope of this course. Four main themes and sub-themes related to these themes were reached within the scope of the participant teacher candidates' views on their experiences after the seven-week implementation process. These themes are interpersonal skills, self-expression skills, body language skills and listening skills. Considering the main themes, it can be said that pre-service teachers have positive perceptions about the process in general and the course offers them skills in some subjects.